

Grevios rapport om hur Sverige efterlever Istanbulkonventionen

Bakgrund

År 2011 antog Europarådet Konventionen om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet, den så kallade Istanbulkonventionen. Sverige ratificerade konventionen år 2014, samma år som den trädde i kraft. Konventionen är juridiskt bindande. Den fördömer alla former av våld och beskriver mäns våld mot kvinnor som ett uttryck för historiskt ojämlika maktförhållanden mellan män och kvinnor. Konventionen slår fast att våld mot kvinnor är könsrelaterat på strukturell nivå.

Till konventionen är en särskild expertgrupp knuten, GREVIO, som bl.a. har till uppgift att granska staternas efterlevnad av konventionen. Under 2018 granskades Sverige och den 21 januari 2019 publicerade GREVIO resultatet av sin granskning och rekommendationer till Sverige om vad som ytterligare måste förbättras.

Resultaten

Rapporten konstaterar att Sverige sätter jämställdhet högt på den politiska dagordningen, både i det egna landet och internationellt. Förståelsen kring att kvinnor utsätts för våld p.g.a. att de är kvinnor är fast förankrad i officiella policys, åtgärdsprogram, utbildningsdokument och i det offentliga samtalet om våld mot kvinnor.

Sverige får även beröm för att systematiskt utvärdera vilka förbättringar som krävs, i lagen och i praktiken. Viljan att eftersträva förbättringar har enligt GREVIO bidragit till att Sverige har en ledande roll på området.

GREVIO välkomnar att Sverige antagit en samtyckeslag och understryker att det är en "fundamental kursändring" från tidigare lydelse som krävde att gärningsmannen använt våld, hot eller utnyttjat att offret befunnit sig i en särskilt utsatt situation. Den nya lagstiftningen, inklusive oaktsam våldtäkt, visar tydligt att alla sexuella handlingar som genomförs med någon som inte frivilligt deltar, är olagliga.

GREVIO lyfter även fram betydelsen av lagen om grov kvinnofridskränkning och skriver att den påvisar våldets könsrelaterade natur och försöker fånga in hela kontinuumet av våld i nära relationer.

Men det finns även problem. GREVIO understryker att kommunernas stöd och hjälp till våldsutsatta kvinnor och deras barn fortfarande varierar. Tillgängligheten skiljer sig mycket åt över landet, och inom socialtjänsten varierar kunskapen och arbetsätten, och det finns en brist på samsyn inom området.

GREVIO framhåller att det görs allt för få åtgärder för att uppmärksamma den ökade sårbarhet som kan finnas bland olika grupper av kvinnor, som t.ex. samer, romer, migrantkvinnor och kvinnor i missbruk. De skriver att dessa grupper inte sällan blir dåligt bemötta och att det finns brist på kunskap om dessa gruppers situation.

I rapporten understryks också bristen på samsyn och samverkan mellan professioner, t.ex. socialtjänst och hälso- och sjukvård. GREVIO riktar en stark uppmaning till svenska myndigheter att fortsätta arbetet med att bygga upp och utveckla strukturer för samordning och samverkan inom området.

Bristen på möjlighet till, långvarig, psykologisk traumabehandling för offer för sexuella övergrepp och personer utsatta för våld i nära relationer lyfts också fram. Gällande utsatta för sexuella övergrepp lyfts även bristen på krisbearbetning och stöd i övrigt.

Gällande barn som upplevt våld i sin familj framhåller GREVIO att de måste uppmärksammas mycket mer. T.ex. behövs säkrad skolgång under placeringar på skyddat boende, och möjlighet till uppföljning av barnens behov, på både kort och lång sikt. Vidare lyfter GREVIO bristen på tillgång till stöd och behandling för barn som upplevt våld i sin familj, t.ex. behandling för PTSD.

GREVIO understryker dessutom det stora behovet av riskanalyser och av kunskaper om våld hos familjerätten och tingsrätten rörande frågor om umgänge, vårdnad och boende i dessa ärenden. De framhåller de stora riskerna för våldsutsatta kvinnor och deras barn och skriver att beslut rörande umgänge, vårdnad och boende för barnen inte får äventyra säkerheten för barnen och deras mammor.

Vad gäller arbetet med våldsutövare i nära relationer understryker GREVIO behovet av standardiserade metoder i arbetet, där skydd och säkerhet för de våldsutsatta, och deras rättigheter, står i fokus, och att det bör säkerställas genom tätt samarbete med verksamheter som arbetar med de våldsutsatta.

GREVIO uppmanar Sverige att säkerställa de rättsliga myndigheternas möjligheter att snabbt och effektivt utreda och hantera sexualbrott och brott rörande våld i nära relationer. Enligt GREVIO måste förmågan att utreda sådana brott avsevärt förbättras och stärkas, utan dröjsmål. De skriver att den eftersläpning i polisens utredande verksamhet som finns nu troligtvis leder till färre uppklarade fall och även till en minskad anmälningsbenägenhet hos utsatta. Angående anmälningsbenägenhet lyfter GREVIO också att den är låg i sig och extra låg när det kommer till hedersrelaterat våld och tvångsäktenskap.

Rörande psykiskt våld framhåller GREVIO behov av utbildning av rättsvårdande myndigheter, och även ekonomiska och personella resurser, för att effektivt kunna efterfölja all lagstiftning kopplad till psykiskt våld i nära relationer.

GREVIO framhåller behov av ny-tag gällande kontaktförbud. De skriver att det tar för lång tid från ansökan till beslut, och att det saknas relevanta akuta skyddsåtgärder att tillgå. De framhåller att kraven för att få igenom ett kontaktförbud är för högt ställda, och understryker att det också gäller kontaktförbud för barn. GREVIO menar vidare att det inte är rimligt att vid ett rådande kontaktförbud tillåta kontakt i omständigheter rörande barnen, vilket ibland görs i nuläget.

GREVIO efterlyser ett förbättrat system för att samla statistik som gör det möjligt att följa fall rörande sexualbrott och våld i nära relationer genom hela rättskedjan för att kunna analysera t.ex. hur många ärenden som sällas bort i rättsväsendets hantering, och varför.

Rörande statistik uppmanar GREVIO också Sverige att fortsätta sitt arbete för att primärvården ska föra statistik över kontakter kopplade till våld i det nationella patientregistret, och uppdelat på kön, ålder och förövarens relation till offret.

GREVIO uppmanar också Sverige att regelbundet genomföra nationella undersökningar om våld mot kvinnor, och även att genomföra en nationell undersökning rörande samiska kvinnors utsatthet för sexuellt våld och våld i nära relationer.

Sammanställt av
Frida Olgun,
sakkunnig i kvinnofridsfrågor,
Avdelningen för vård och omsorg,
SKL